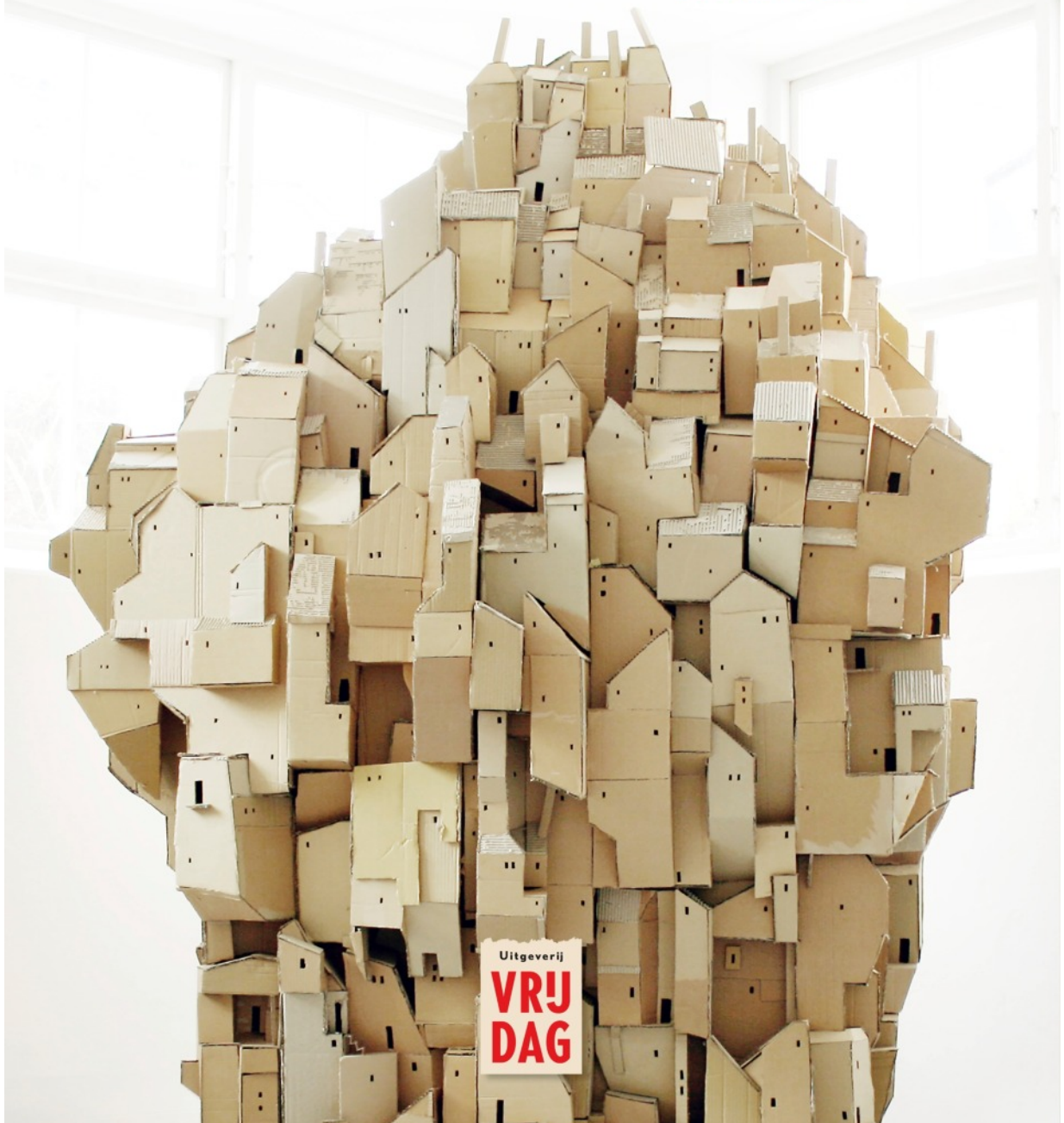

MORE

MARC COSYNS

eutopia
later

Vraagesprek met Marc Cosyns
Kwartaalblad 149, juli 2017

MORE EUTOPIA LATER

In april, de Maand van de Filosofie, sprak ik met Marc Cosyns, arts en bestuurslid bij RWS, over zijn laatste boek, *More Eutopia later* dat begin dit jaar verscheen.

Vorig jaar was het 500 jaar geleden dat in Leuven *Utopia* van Thomas More van de drukpers rolde, vijf jaar nadat Erasmus, die andere grote humanist uit de zestiende eeuw, zijn *Lof der Zotheid* publiceerde die hij opdroeg aan zijn goede vriend Thomas More, Morus in het Latijn of Moria in het Grieks. Moria is overigens het Griekse woord voor dwaasheid, zotheid. Beide werken zijn in het Latijn geschreven in de vorm van een satire.

Dit jubileumjaar werd opgeluisterd met verschillende tentoonstellingen, onder andere in Londen en Leuven.

More Eutopia later volgt dezelfde indeling als de originele *Utopia* en bestaat dus ook uit twee boeken.

Vanwaar het woord Eutopia in de titel ?

Ik gebruik de 'eu' van Eutopia met een knipoog naar euthanasie. Het verschil tussen de 'u', het bestaat niet, en de 'eu', het is goed. Het is een spelerei van woorden natuurlijk, zoals ook bij More. 'Eu' zegt iets over het goede waar we toch allemaal een beetje naar streven en dat ook in het woord euthanasie zit, als goede dood.

In het eerste boek ontmoeten de drie bijbelse humanisten, Thomas More, Desiderius Erasmus en Pieter Gillis*, de drie personages uit *Utopia* elkaar na 500 jaar opnieuw via hun tot leven gekomen portretschilderijen in villa Voortman te Gent op 22 juni 2016, de naamdag van Thomas More. Via 'het ideale gesprek' met twee journalisten en 'de arts' blikken zij terug, evalueren en ontdekken hoe het met hun vervolggeschiedenis gelopen is en dat in een sprankelende samenspraak met een vleugje humor waarbij de link gelegd wordt naar onze huidige maatschappij. Zo is Erasmus ondertussen vertrouwd met het gebruik van een iPad en drinken de drie heren samen koffie. In werkelijkheid echter hebben ze nooit alle drie samen gezeten.

De opbrengst van dit boek gaat ook naar villa Voortman. Kan u iets meer vertellen over villa Voortman?

Villa Voortman is een project waarin men mensen met een dubbeldiagnose, mensen met psychiatrisch lijden en afhankelijkheidsproblemen, een mogelijkheid biedt om overdag samen te komen en creatief te zijn. Het gaat om mensen die nergens toe behoren of nergens meer gewenst zijn. In de meeste psychiatrische ziekenhuizen

is een van de voorwaarden om opgenomen te worden dat men niet meer gebruikt. Voor die mensen is dat blijkbaar ongelooflijk moeilijk, dus die komen nergens meer terecht tenzij op straat. Eigenlijk komt het er op neer dat we ze van de straat houden. Op die manier kunnen we ze ook uit dat circuit halen van die verslavingswereld en hen iets positiefs aanbieden om met hun creativiteit iets te doen. Anderzijds helpt men hen daar ook met problemen rondom geld, OCMW, gevangenisproblematiek... Er zijn daar heel veel mensen spontaan op afgekomen.

Villa Voortman is een groot gebouw in Gent dat leeg stond. Voortman zelf was een bedrijfsleider die sociaal geëngageerd was. Het huis wordt nu volledig ontmanteld en in samenspraak met de stad en Psychiatrisch centrum Gent-Sleidinge gaat men daar in de buurt een nieuw tehuis creëren voor die mensen. Na zes jaar heeft het nu erkenning gekregen ook vanuit de gezondheidszorg. Twee zorgverleners vanuit het psychiatrisch instituut in Gent-Sleidinge hebben aan het ontstaan ervan gelegen.

* Pieter Gillis(1456-1530) was Antwerps stadsgriffier en een opmerkelijk humanist. In zijn huis ontmoetten geleerden en kunstenaars elkaar.

Het is vooral bekend en bijna beroemd geworden door radio Gaga waardoor het echt in de media gekomen is. Omwille van het authentieke van die mensen. Het zijn mensen buiten de maatschappij van wie men weet dat het zeer moeilijk is ze binnen de maatschappij te integreren omwille van de complexe problematiek die ze hebben.

(De reportage van radio Gaga is op YouTube te bekijken.)

Hoe bent u op het originele idee gekomen om deze humanisten op die manier weer tot leven te wekken?

Dit was eigenlijk niet mijn oorspronkelijk plan. Ik wou iets schrijven over de problematiek van sterven en euthanasie in *Utopia*. Sommige mensen die ik de euthanasiasten noem, beweren dat al die ideeën rond euthanasie niet nieuw zijn, want in de zestiende eeuw was er al Thomas More die heilig verklaard is. Dus in die tijd waren ze daar al voor. Dat fascineerde mij wel. Ik wou weten of dat effectief zo was, want er wordt zoveel afgeschreven van elkaar zonder dat men op onderzoek gaat. Anderzijds wist ik wel dat er rond deze tijd van alles en nog wat te gebeuren stond naar aanleiding van die 500 jaar.

Het humanisme van die tijd intrigeert mij omdat ik vind dat er heel veel vergelijkingspunten zijn met de tijd van nu en de manier waarop wij als humanisten nu, willen of proberen te functioneren.

Namelijk, wij zetten de mens wel centraal, maar we kijken ook binnen welke context hij of zij leeft. Zij probeerden terug te gaan naar de bronnen, wat Erasmus dan Ad fontes noemt. Ze vroegen zich af van wat en waar zij konden leren, wat daar het juiste van was en hoe al die dingen in de loop der tijd veranderd en vervormd waren. Dat triggerde mij wel. Dat zijn eigenlijk een beetje de uitgangspunten. Ik ben ook zeer gefascineerd door portretkunst, ik schilder zelf.

Tegenwoordig heb je de beeldkunst via sociale media, instagram enzovoort, maar in die tijd was dat ook. Het beeld brengen was iets nieuws. Als ik zie hoe Erasmus daar bewust mee omgegaan is om zijn beeld 'in de picture' te brengen, dat is fascinerend.

Door dat onderzoek heb ik die drie mensen ontmoet en kwam ik tot de constatacie dat zij met elkaar wel iets te maken hadden, maar eigenlijk elkaar nooit alle drie samen gezien hadden. Zo is dan het idee gegroeid dat het wel leuk zou zijn om hen nu eens samen te brengen. Ik denk dat die dat ook wel plezant zouden gevonden hebben, moest dat gekund hebben. Anderzijds is het nu ook zo dat we veel mensen van overal ter wereld kennen, maar in feite elkaar nooit ontmoeten. Dat was toen ook al zo: zij schreven elkaar. Ik dacht: ik probeer hen samen te brengen, maar hoe? Er waren de inspiratiebronnen uit mijn jeugd met professor Barrabas (lucht) en de tentoonstellingen in Leuven en toevallig hier in het Caermersklooster te Gent over die tijd.

Verder kon ik op die manier ook de 'artificiële intelligentie' daarin brengen, waar wij als gewone mens nauwelijks iets van weten. Toch worden wij er dagelijks mee geconfronteerd zonder dat wij het beseffen. Immens, een beetje angstaanjagend, want wie beslist over ons uiteindelijk? We worden zo bepaald denk ik dan.

Wie vandaag *Utopia* leest, alicht in vertaling, wordt verrast door de ideeën die More vijfhonderd jaar geleden neerschreef en die vrij modern aandoen.

In zijn ideale staat pleit hij bijvoorbeeld voor tolerantie in de godsdiensten, gelijkheid tussen mannen en vrouwen, werkduur: slechts zes uur per dag. Veel aandacht gaat ook naar zorgverlening.

In uw boek citeert u daaruit een fragment :

'In *Utopia* draagt de jongere generatie zorg voor de ouderen, in familieverband. Wanneer er in een bepaalde familie te veel zorgbehoevenden zijn, neemt een andere familie waar er minder zijn die zorg graag over. Die switch tussen families gebeurt ook in andere aspecten van het sociale leven, zoals kinderopvang, onderwijs en werkgelegenheid en wordt beschouwd als een natuurlijke behoefte. Ouderen die ziek zijn, daarentegen, verzorgt

men in openbare hospitalen. Daar krijgen ze alles om te kunnen genezen, maar is men vooral liefdevol en toegewijd zodat geen enkele zieke prefereert om thuis verzorgd te worden.' Is residentiële ouderenzorg een utopie of moeten we toch terug naar de mantelzorg ..?

Is residentiële ouderenzorg vandaag inderdaad een utopie? Hoe moet goede ouderenzorg eruit zien in een maakbare toekomst?

Ik vraag mij af of wij anno 2016-2017 echt terug moeten naar dat soort residentiële ouderenzorg of naar - waar er nu toch meer stemmen voor opgaan - mensen thuis houden met mantelzorg. Die ouderenzorg is zeker niet zoals More dat beschrijft. We kampen met gebrek aan personeel en anderzijds zie je, omdat het zoveel kost, dat men weer mantelzorg gaat propageren, wat op zich iets goeds kan zijn. Nog niet zo lang geleden, kijk naar mijn grootouders, zorgde iedereen voor iedereen. Rusthuizen is iets van zeer recente datum.

Liever thuis blijven, wil zeggen dat er een entourage moet zijn om dat thuis mogelijk te maken. Vroeger was daar de familie, iemand die thuis bleef voor zijn moeder of vader, de burens..., maar nu kennen burens in appartementen elkaar nog nauwelijks.

Mijn actuele vraag is: in welke richting moeten we daar gaan? Er is ook verschil tussen platteland en stad. Het idee van het platteland waar mensen in een wijk wonen en iedereen iedereen kent, staat in contrast met dat van de stad waar het allemaal anonieme mensen zijn die naast elkaar leven. Dat zijn mijn vragen daaromtrent waarop er niet direct een eenduidig antwoord is, maar ik vind dat men geen keuzes mag maken alleen omwille van financiële redenen. Dat is een beetje mijn angst, dat men dat mooie idee van mantelzorg misbruikt, maar eigenlijk geen geld wil spenderen aan ouderenzorg.

Je kunt dat vooropstellen mantelzorg, maar die affiniteit, dat gevoel moet er zijn bij de mensen en je kunt het ook niet opleggen. Als we weten dat iemand die nu 65 is, gemiddeld nog twintig jaar extra leeft en dat diegenen die nu geboren worden, waarschijnlijk veertig jaar, dan moeten we ons toch wel vragen stellen.

Dat vind ik ook het boeiende aan dat boekje van *Utopia* dat het blijvend actuele vragen oproept waarmee More in die tijd ook al geconfronteerd werd en dat hij daar wel echt ideeën over had hoe dat kon veranderen. Op dit moment, in een beetje een andere context, zitten we nog altijd met dezelfde problemen, dus we moeten daar blijven en blijven over nadenken en toch wel leren uit wat andere mensen in die tijd ons misschien daarover te zeggen hebben.

Over de ziekenhuizen schrijft More:

'Deze ziekenhuizen zijn uitstekend ingericht en voorzien van alles wat nodig is; bovendien worden de patiënten er zo liefdevol en toegewijd verzorgd en is er voortdurend zo'n uitgebreid team van uiterst bekwame artsen aanwezig dat mensen daar zelden tegen hun zin naartoe gestuurd hoeven te worden als ze ziek zijn. Er is in de hele stad namelijk bijna niemand te vinden die liever thuis verpleegd wordt dan in het ziekenhuis.'

Kunnen we hier iets van More leren? De meeste mensen zijn het liefst zo vlug mogelijk weg uit het ziekenhuis veronderstel ik en verder is er het financiële aspect dat daaraan vastzit, want zijn zulke ziekenhuizen wel betaalbaar?

Tegenwoordig wil men alles in daghospitelen krijgen en verkiezen mensen dat waarschijnlijk ook, alhoewel, ik weet dat niet. Ik heb heel veel patiënten die vinden dat ze veel te vroeg uit het ziekenhuis ontslagen worden omdat ze - en dat is heel het probleem - als ze thuis zijn, die zorg niet meer hebben die hier zo beschreven staat en die men wel een tijdlang nodig heeft. Als ik terugdenk aan eind vorige eeuw, waren er heel veel ziekenhuizen waar die zorg heel goed was en waar mensen ook een stukje konden verblijven om te revalideren, terwijl het nu, zegt men, niet meer kan om financiële redenen en dat vind ik zo erg. Men gebruikt het idee van 'wij zorgen samen voor elkaar' in een context van familie, wijk, burens, als ideaal dat er niet is, om zich financieel ervan af te maken zodat het voor de "staat" minder kost.

Dat was ook al zo in de tijd van More, want bij hen bestond er niets, vandaar dat hij tot die utopie kwam om een voorbeeld te geven van hoe het mogelijks wel kon. Dit houdt mij ook bezig. In welke richting moet je daarmee gaan werken?

Voor je eigen familie, vrienden zorgen, dat is mooi en je doet dat graag, maar kunnen we dat wel? Zeker als het binnen een acute fase zit. Neem bijvoorbeeld een cataractoperatie. Vroeger mocht je daar een paar dagen voor in het ziekenhuis blijven en nu is dat daghospitaal. Maar als je alleenstaande bent, moet je de nazorg van vier weken druppeltjes in de ogen maar zelf proberen inrichten. Men stelt vanuit de overheid: neen, het is de regel, cataractoperatie is één dag. Men kijkt gewoon niet of die mensen opvang hebben, een entourage, daar wordt totaal geen rekening mee gehouden. Dit is een banaal voorbeeld, maar mensen worden ouder en hoe ouder je wordt, hoe meer problemen je krijgt.

Men beknipt overal op personeel omdat dat natuurlijk zeer duur is. Maar dat is juist wat de interactie tussen mensen en het leven zo mooi maakt: tijd om ontmoeting te hebben via zorg en omdat we zorg nodig hebben, is

het zo belangrijk dat je mensen kunt en mag ontmoeten. Ofwel reageer je als maatschappij: trek uw plan.

In die tijd was men daar ook echt wel mee bezig, men zocht naar oplossingen die hij in *Utopia* naar voor brengt, want in die tijd bestond er natuurlijk niets. Dat vind ik mooi. In onze tijd bestaat er wel heel veel, maar mijn angst is als we naar dat robotmatige, artificiële gaan, dat het ontmoeten totaal gaat wegvallen en is dit dan nog het leven dat wij willen? Tenzij wij allemaal evolueren naar autistische, robotachtige wezens.

Misschien is de mens een periode geweest in de tijd en dan is dat zo. Ik wil daar wel bij stil staan. Dan moeten we anders durven denken en zoeken hoe we dat dan best kunnen aanpakken.

Over lijden citeert u in uw boek uit *Utopia* :

'Wie bij zijn verstand is in Utopia zal de moeilijke weg van de deugd kiezen in combinatie met de zoetheid des levens en zal het lijden dat kan weggenomen worden niet vrijwillig verduren.'

Kan lijden soms zinvol zijn?

In *Utopia*, en dat is ook het vernieuwende, moet je niet lijden om het lijden. Als je aan lijden iets kan doen, dan moet je dat ook proberen. In die tijd had men ook niets, behalve dan te zeggen dat God het gewild had en dat je daarmee je hemel kon verdienen. Dat is een ongelooflijk zwakbodem omdat men geen middelen had om dat lijden te verzachten.

More is een van de eersten die zegt dat je dat lijden niet zomaar moet ondergaan. Als je focust op nu is dat zeker zo. Lijden als fysieke pijn wordt nu bij ons zeker niet meer aanvaard. Als je dat kunt vermijden, dan moet je dat in onze moderne wereld uitsluiten. Tot en mét - daar gaat dan weer waardig sterven en euthanasie over - het recht om te zeggen: 'stop ermee.'

Het past ook wel in het katholieke denken dat het lijden niet onnodig moet verlengd worden om je hemel te verdienen. Palliatieve zorg is voor een stuk zo ontstaan doordat men vond dat hardnekkig verder blijven behandelen en het lijden daardoor verlengen, niet hoefde. Op een bepaald moment moet je kunnen beslissen: ik laat mij gaan omdat ik ook weet dat er toch nog een ander leven is.

De algemene vraag over de zin van het lijden is een moeilijk te beantwoorden vraag, maar ik denk persoonlijk dat het meemaken van verdriet, pijn, ook heilzaam kan zijn om dingen voor jezelf te ontdekken, te leren van de wereld, om te zien hoe je daarmee omgaat en hoe je elkaar kunt helpen. Vanuit dat standpunt, denk ik dat lijden anno 2017 wel zinvol kan zijn.

Terwijl bij artificiële intelligentie ernaar gestreefd wordt dat al het lijden uitgeschakeld wordt. Dat is voor sommigen hét doel, maar zolang dat nog niet bereikt is, zeg ik dat het misschien belangrijk is dat we daar positief mee leren omgaan, dat we daar iets proberen uit te leren en ook leren ervaren wát het is. Pijn kan bijvoorbeeld een signaal zijn, bij verbranden of zo. Een robot gaat zich niet verbranden omdat hij al op voorhand weet dat hij dat niet moet doen. Vanuit zijn standpunt is pijn niet nodig. We zijn echter nog niet zo ver, dus pijn kan nu voor ons een leerproces zijn, een louterende ervaring.

Over stervensbegeleiding schrijft More:

'In Utopia worden stervenden door priesters zelfs aangemoedigd om een einde aan hun leven te maken bij ondraaglijk of uitzichtloos leven of zich daarbij te laten bijstaan.'

In de Nederlandse vertaling van Paul Silverentand staat zelfs letterlijk het woord 'euthanasie'.

Thomas More is toch een katholieke martelaar en heilig verklaard? Hoe zit het met die euthanasie dan?

In uw boek verwijst u ook naar de dood van Johannes Paulus II in 2005 die een voorbeeld zou geweest zijn van Utopiaanse zieken- en stervensbegeleiding.

Kan u dat wat nader verklaren?

In de originele Latijnse tekst komt het woord euthanasie aan geen kanten voor en hij bedoelde het echt ook niet zo. Het probleem met vertalen is dat men zich aanpast aan de cultuur van dat moment.

Het idee van More was dat je de pijn die je hebt, niet moet laten aanslepen in het idee dat dat nodig zou zijn om je hemel te verdienen. Dat je niet hardnekkig moet blijven behandelen, verzorgen, maar dat je ook mag en kunt zeggen: 'we stoppen ermee', en dat stoppen mag zelfs begeleid worden door iets te geven wat wij dan in de palliatieve zorg comforttherapie noemen. Maar dat beslis je zelf niet en dat is het ongelooflijk grote verschil met nu. Bij ons vertrekt euthanasie vanuit de zelfbeschikking van de persoon en bij More is het de magistraat, de priester die beslist door te kijken naar wat men van je weet, vanuit je ziekteproces. Zij beoordelen of je in een fase zit waarin je mag stoppen. Als je nog verder wilt doen, dan mag dat, maar eigenlijk heeft het geen enkele zin meer. God vraagt dat niet van jou en wij als wetgever vragen dat ook niet meer. Dit is een ongelooflijk grote vorm van

paternalisme, maar een juridisch en een religieus paternalisme. Het is dat laatste dat hier vertaald geworden is door euthanasie, maar dat is echt zijn bedoeling niet geweest, omdat het niet vertrekt vanuit

de patiënt maar vanuit de staat, zowel de religieuze als wettelijk juridische staat. Daarom verwijs ik ook naar het voorbeeld van Johannes Paulus die ook gedurende lange tijd behandeld is en op een bepaald moment gezegd heeft: 'ge moogt het laten gaan.' Dat maakte nogal wat furore in die tijd.

Als je kijkt naar de katholieke kerk, naar alle teksten over palliatieve zorg, dan gaat dat altijd over het feit dat je mag stoppen met het langdurig hardnekkig blijven voortbehandelen en je comfort mag geven, maar dat is nog altijd iets anders dan te zeggen: 'En ik beslis nu vandaag dat het gedaan is.'

Trouwens, More benadrukt dat zelfmoordenaars op geen genade moeten rekenen (zij worden niet begraven, maar in het moeras gedumpt). Dat contrast is heel groot, omdat hij wou duidelijk maken vergis u niet in wat ik hier schrijf, gij moogt niet zelf beslissen.

Dat laatste komt in alle godsdiensten naar voren, het leven is niet aan u, maar je hebt het gekregen van iemand anders, namelijk God, en hij beslist daarover.

In het tweede boek raakt u in een tiental hoofdstukken verschillende thema's aan waarbij u soms teruggrijpt naar More. Om er enkele te noemen: de terugbetaalbaarheid van geneesmiddelen voor zeldzame ziekten 'een geneesmiddel is geen vrijemarkt-product', zwangerschap op oudere leeftijd, verplichte anticonceptie voor probleemouders, menstratiepijnen waarvoor een pil bestaat, oorlog en godsdienst... Hierover wordt nagedacht, gefilosofeerd, naar oplossingen gezocht vanuit ethisch perspectief met het oog op een betere maatschappij, more Eutopia dus.

Ook naar onderwijs gaat veel aandacht uit. Over uw overleden broer schrijft u:

'Als je iets wil veranderen, moet je dat doen via het onderwijs: meer en beter onderwijs, patiënt- en maatschappijgericht. Maar vooral luisteren naar de patiënten, die frêle patiënten met hun psychiatrische aandoeningen die misschien gewoon anders zijn en daardoor geen plaats krijgen in onze prestatie maatschappij.' Die visie, dat engagement wil ik, zijn jongste broer, voortzetten, nog meer dan in het verleden, ook in hoe ik omga met stervenden in (forensisch) psychiatrische voorzieningen. Zoals More 500 jaar geleden al beoogde; dat ontdek ik in mijn zoektocht naar de juiste vragen voor het interview.'

Begint het bouwen aan Eutopia eerst en vooral bij het onderwijs?

Ik zie onderwijs en opvoeding samen, de twee kunnen niet zonder elkaar. In opvoeding zit onderwijs

ingecalculeerd. Ook de humanisten toen vonden onderwijs ongelooflijk belangrijk en waren daar zelfs voortrekkers van. Want als je een aantal dingen wil veranderen, bijvoorbeeld armoede uit de wereld halen, ga je dat maar veranderen via onderwijs. Na 500 jaar kampen wij nog altijd met hetzelfde probleem!

Hun visie, ook naar machthebbers toe, was dat het veel leuker was van met mensen samen te werken en macht over te hebben als die ook een zekere kennis bezaten. Die humanisten hechtten ongelooflijk veel belang aan onderwijs en dat is nu nog altijd actueel.

Kijk maar naar dictaturen, het eerste wat dictators gaan proberen inperken is onderwijs, want dat geeft mensen die zelf denken.

'Juist door de rede komt men tot liefdevolle opvoeding, goed onderwijs en accurate opvang tot de verwondering van het genot en het geluk tot de zin van de wereld die uit zichzelf geen enkele zin heeft, weliswaar zonder het sluitende bewijs?'

Deze regels komen geregeld, telkens aangepast, terug in uw boek als een soort refrein. Wat bedoelt u ermee?

Ik blijf twijfelen en mijzelf in vraag stellen of de rede alles gaat oplossen. Als men spreekt over de Verlichting, dan is dat de rede, de rationaliteit. Als we het via die weg doen, zullen er geen problemen meer zijn, maar is dat zo?

Hebben we ook geen zingeving nodig?

In de manier waarop wij als mensen nu samenleven, kunnen we in het vrijzinnig humanisme niet zonder zingeving volgens mij. De ratio alleen gaat het niet oplossen.

Ik vind de ratio ongelooflijk belangrijk en ik geloof in de maakbare mens, immens. Ik heb geen godheid nodig, maar hoe dan ook, een vorm van 'spiritualiteit' of zingeving en daar moeten we blijven naar zoeken en blijven vragen over stellen. Ik vul die zingeving vandaag voornamelijk in door interactie, door ontmoeting die je hebt met de mensen, maar blijft dat wel bestaan? Is het iets 'des mensen' als een soort van groep die met uitsterven bedreigd is?

Maar zoals het nu is, heb je het nodig om te kunnen leven.

Hebben mensen vandaag nog behoefte aan utopieën, aan horizonten?

Utopieën in kader van zingeving vind ik wel belangrijk. Fantasieën waarin je wegvlucht, allerlei computerspelletjes bijvoorbeeld, gokken, waarin je voor jezelf een fantasiewereld gaat scheppen, wat ook een utopie is, daar ben ik geen voorstander van omdat het ons als interactie tussen mensen niets aanbrengt.

Maar daar schuilt een behoefte in natuurlijk, dat je iets meer nodig hebt dan het actuele waar je mee bezig bent. Ik vul dat dan in als spiritualiteit, zingeving, utopie of eutopie. Voor sommigen is dat de hemel.

Welke rol kan RWS spelen in Eutopia, of wordt ze dan zelfs overbodig?

Ik zie de rol van RWS als je vertrekt vanuit een actie- en opiniegroep als een vereniging die mensen bij elkaar brengt om iets te verwezenlijken. Namelijk dat er voor iedereen een waardig sterven mogelijk gemaakt wordt, wat dat waardig sterven dan ook betekent. Ik keer hier dan een beetje terug naar Thomas More dat mensen daarin kunnen kiezen wat voor hen waardig is. Als mensen zeggen: 'Ik weet dat ik dement ga worden, maar ik weet dat ik goed verzorgd wordt, dan kies ik daarvoor', moet het evengoed mogelijk zijn dat mensen kunnen zeggen: 'Ik kies daar niet voor en ik wil euthanasie.' Voor mij zijn dat gelijkwaardige mogelijkheden van levens-eindebeslissingen of waardig sterven en zolang dat niet mogelijk is, denk ik dat RWS daar een belangrijke functie in kan spelen. Om dat op de agenda te blijven plaatsen van zowel politici maar ook maatschappelijk.

En dan is voor mij euthanasie met het voorvoegsel 'eu', zoals we het in het begin gezegd hebben, niet die van de euthanasie die wij juridisch kennen, maar euthanasie echt als goede dood, als afsluiten van een goed leven. Ik vind het wel jammer dat het woord euthanasie nu zo strikt beperkt is geworden tot de wettelijke omschrijving van de euthanasiewetgeving. Voor mij is het veel veel ruimer zoals het vroeger ook was. Zolang we dat niet bereikt hebben, denk ik dat we als actie- of opiniegroep een belangrijke rol kunnen spelen omdat wij niet gebonden zijn aan een of andere partijpolitieke of religieuze beweging. Dat wij pluralistisch zijn zoals het pluralisme zou moeten zijn namelijk dat alle mogelijkheden aan bod kunnen komen, dat die met elkaar kunnen botsen en dat je vandaaruit nieuwe ideeën naar voor kunt brengen die dan weer opnieuw in vraag kunnen gesteld worden. Dat je mensen ook de mogelijkheid geeft om dingen te onderzoeken of mogelijk te maken in het kader dan van dat waardig sterven. Als wij mensen proberen te begeleiden die zagezegd niet aan de wetgeving voldoen, dat je dan weet dat je een groep mensen achter je hebt staan die je daarin steunen, want ik vind het wel belangrijk dat je daar niet geïsoleerd staat.

Thomas More heeft zijn Utopia nooit kunnen realiseren, het is een droombeeld gebleven. Wat met Eutopia?

In zijn kanselierschap heeft More wel een aantal dingen proberen te realiseren rond armoedebestrijding, rond

gevangeniswezen, maar hij moest natuurlijk rekening houden met wie er rondom hem stond. Veel heeft hij natuurlijk niet kunnen realiseren, maar ik denk dat *Utopia* ook niet dat was wat hij per se wilde, maar dat het gewoon een uitnodiging was om daarover te reflecteren en vooral om in vrede met elkaar te kunnen leven. Erasmus en More waren ongelooflijk tegen oorlog, alhoewel More als hij geconfronteerd werd met religieuze fanatici toch ook de zware middelen niet schuwde. Dat vredesideaal is een van de aspecten van het humanisme die men in die tijd toch ook al naar voor bracht.

Welke basishouding moeten we aannemen om een Eutopia te realiseren?

Een basishouding is dat je probeert te luisteren naar elkaar en dat je samen op weg gaat om iets goeds, die 'eu' van de wereld te maken en iets goeds van uw leven tot en met het sterven. Voor mij is euthanasie waarvoor ik mij wel wil inzetten, het sluitstuk van goed leven. Als dat daar los van staat, dan heeft dat voor mij ook geen zin. Die twee gaan altijd samen gaan en dat is soms een beetje het gevaar denk ik, als men euthanasie als dat juridisch wettelijke gaat bekijken of in functie van een voltooid leven, dat men dan bijna niet meer naar het leven kijkt. Als je maar een goede dood hebt. Dat is dan eigenlijk een beetje hetzelfde zeggen als je toch naar de hemel gaat, kan ook de rest van het leven je niet schelen. Daarom dat ik mij ook probeer in te zetten in al die andere facetten van het leven en daar voor die 'eu' te gaan, het waardevolle, het goede. Ik denk dat samenspraak daarin zo belangrijk is, praat met elkaar, luister naar elkaar, probeer samen tot oplossingen te komen, dat klinkt misschien naïef, maar dat is dan mijn 'geloof' als ik dat zo mag uitdrukken. Een ander aspect is wel die rede, die ratio. Probeer te reflecteren, na te denken, verder te gaan dan de individuele emotie die je op een bepaald moment voelt. Durf die in vraag stellen, ook in samenspraak met anderen. Dat is misschien allemaal utopisch, maar het kan ons tot een Eutopia brengen.

Dit "Vraaggesprek met Marc Cosyns" werd gevoerd door **Mireille Fourneau**, lid van de RWS RedactieRaad.

'Lof op Eutopia (Laus reipublicae Utopiensis)
Eutopia is geen eiland, Europa ook niet, Engeland wel.
Alle woorden die beginnen met eu zijn goed,
Eutopia begint met een eu
dus Eutopia bestaat
niet want het groot woordenboek Van Dale vermeldt het niet.
Europa wel
dus Europa is goed want het bestaat
niet meer want brexit betekent een
euvel.'

Marc Cosyns

More Eutopia later bevat een schat aan historische, culturele, maatschappelijke informatie en is een onmisbare aanvulling, een diptiek zoals de schrijver het zelf noemt, bij More's Utopia.

Utopia behoort tot het verleden, en het werd opgelegd vanuit hogerhand, maar aan Eutopia kunnen wij als maatschappij samen bouwen voor een betere toekomst, daarom is dit een hoopvol boek.

More Eutopia later

Auteur: Marc Cosyns
ISBN: 9789460015076
Uitgeverij Vrijdag

No man is an island,
Entire of itself;
Every man is a piece of the continent,
A part of the main.

If a clod be washed away by the sea,
Europe is the less,
As well as if a promontory were:
As well as if a manor of thy friend's
Or of thine own were.

Any man's death diminishes me,
Because I am involved in mankind.
And therefore never send to know for whom the bell tolls;
It tolls for thee.

1624 by English poet John Donne

Hans Holbein de Jonge, Sir Thomas More

Desiderius Erasmus en Pieter Gillis door Quinten Massijs